

Några svagheter finns emellertid. Texten är ibland repeterande. Det finns referenser till intressant och relevant litteratur, men det är också så att många påståenden i texten inte underbyggs av exempel eller hänvisningar till källor. Rosengren uttrycker inte rakt på sak vad hon vill med boken. Det hade varit en fördel om hon gjort det eftersom hon tagit tydlig ställning för den enskildes rätt och för att se solidaritet med flyktingar som en global fråga. Författaren sammanfattar inte direkt sina slutsatser. Kanske är det ett medvetet val, att låta läsaren ta in de rika etnografiska beskrivningarna och faktaredovisningarna för att själv dra slutsatser?

Mötet med flyktingar för världen närmare läsaren. Rosengren har tagit vara på vad hon lärt sig av mötet med flyktingarna i Forsby. Vi får lära oss om utvecklingen i de olika länder som fanns representerade i Forsby, om olika folkgrupper och vad som drivit enskilda människor på flykt. Rosengren ger dessutom en god bild av vad själva flykten innebär, hur den kan gå till och vad som krävs, ”pengar, papper och tur”. Allmänna beskrivningar blandas med specifika. På så sätt får läsaren ta del av de risker flyktingen utsätter sig för, hur rädsla och hopp blandas i en situation där den enskilde är totalt utlämnad till smugglarens goda vilja. Resväg, färd sätt, tid, inget rår den enskilde själv över. Inte heller att smugglaren håller sin del av avtalet.

Vinna eller försvinna är resultatet av ett gediget arbete utfört med små resurser. Den långa fältstudien medför ett resultat som vore omöjligt att få genom en kort studie. Materialet är omfattande och bildmaterialet ypperligt. Rosengren har kommit utsatta människor mycket nära, något som resulterat i djupa och berörande skildringar av enskilda öden. Människor far illa och ansvarsfördelningen inom systemet är oklar. Annette Rosengren skriver trovärdigt ur flyktingars perspektiv; att vara asylsökande är ett tillstånd, inte en egenskap!

En fråga som stannar hos mig är: ”behöver man fråntas möjligheten att bli hörd när man saknar andra rättigheter?”

Eva Norström, Lund

Fyrtiotalisterna och maten. Helene Brembeck (red.). Carlsson Bokförlag, Stockholm 2010. 208 s., ill. ISBN 978-91-7331-298-1.

Fyrtiotalisterna och deras matvanor har diskuterats i olika sammanhang. Oftast som ett problem. Hur skall det gå när fyrtiotalisterna skall flytta in på ålderdomshemmen med alla sina krav på individuella lösningar

och hög kvalitet? Av min egen generation, fyrtiotalisternas barn, brukar de få skulden för matlagningens förfall. De gjorde allt för att glömma bort generationers nedärvda matlagningskunskaper och ersätta dem med en hybrid av halvfabrikat och försvenskade exotiska maträtter. Ur resterna av deras industrimatsfaiblesse och kasslergratängar med ananas kämpar vi nu tafatt för att återvinna den gamla goda tiden med surdegsbak och närproducerade råvaror. Nåja. Som alla retoriska figurer har bilden av fyrtiotalisterna och maten ett behov av att nyanseras och fördjupas. Och det är just det som är syftet för den grupp av forskare från olika discipliner som under etnologiprofessorn Helene Brembecks ledning har gett ut boken *Fyrtiotalisterna och maten*.

Boken är en utlöpare av projektet ”Den mångdimensionella matkonsumenten. Beteenden och värderingar hos konsumenter 55+”, som bedrevs vid Göteborgs universitet 2004–2007. Titeln antyder varför gruppen blivit så intressant. De flesta fyrtiotalister kan idag sorteras in i varje marknadsförarens våta dröm, s.k. ”WHOPS” (Wealthy Healthy Older People), och varje pusselbit till deras köpstarka hjärtan har intresse för inte minst livsmedelsföretag. Dessutom är de många, de tillhör ”rekordgenerationen”. Därför finns också samhälls-ekonomiska intressen för studier av den demografiska gruppen fyrtiotalister. Vad händer då den generation som aldrig accepterat att världen ser ut som den gör går i pension? Vilka nya krav kommer att ställas på äldrevård, sjukvård och transportsystem, och hur kan samhällsplanerare och företag leva upp till dessa krav?

I det tvärvetenskapliga projektet har forskare inom etnologi, näringslära, hushållsvetenskap och designvetenskap deltagit. De har studerat tre grupper: äldre välbeställda storstadsbor i Göteborg, utrikes födda som anlänt till Göteborg under 1990-talet och landsbygdsbor. Även om forskargruppen är tvärvetenskaplig ser bokens redaktör, Helene Brembeck, till att diskussionerna i första hand håller sig till etnologiska teman som traditioner, vanor, rutiner och genus. I en tematisk uppläggning av boken får vi följa informanterna och få deras syn på barndomens matminnen, betydelsen av traditioner (och att riva ner dem), gemenskap, hälsa, miljö, att handla och om framtiden, den framtid som består i att bli gammal. Förutom intervjuer och etnografiska observationer har forskarna analyserat de kvitton som informanterna samlat in under registreringsperioden, ett kreativt sätt att studera den eviga diskrepansen mellan vad folk säger och gör i matsammanhang.

Som så ofta visar sig informanterna både bekräfta

och dementera de stereotyper av fyrtiotalister som inledningsvis i boken diskuteras som alltför fyrkantiga. Här finns informanter som växt upp i närmast självhushållningslika förhållanden på landsbygden med hästar på gårdsplanen framför handelsboden och vant sig vid att ta vara på alla delar av både djur och grönsaker, att äta kristidsmat och vara tyst vid matbordet, äta snabbt och genast duka av bordet för att inget skulle stå framme och förfaras. Kanske inte så konstigt att så många av dem tog avstånd från detta sätt att laga och äta mat då de blev vuxna och kunde välja. Fascinationen för färdigmat var verklig bland informanterna. En del av kvinnorna i studien talar om sig själva som Findusmammor. Men nu är det annorlunda, någon arbetar i KRAV-affär, andra talar sig varma för slow food och nästan alla tänker på hälsan. Att ta avstånd från traditioner är verkligen ett utmärkande särdrag bland fyrtiotalisterna i boken, visat inte minst av att de flesta männen i studien lagade mat, om än med delvis andra metoder och värderingar än kvinnorna. Boken avslutas med de framtidsvisioner som informanterna ställde samman i slutet av forskningsprojektet. Sida vid sida finns här visionen om det gemensamma ekologiska kollektivboendet, det goda seniorboendet, att kunna bo kvar i glesbygden och att kunna få tala sitt eget språk och inte ständigt behöva vända på hushållsslantarna.

Vilka slutsatser kan man då dra av fyrtiotalisternas förhållningssätt till mat? För mig är det mest slående med bokens informanter att även om de långt ifrån alltid är särskilt bra på mat, så är de bra på måltider. Genomgående verkar de tycka att mat är ett bra skäl att umgås, och att det är matens sociala funktioner snarare än de estetiska eller sensoriska kvaliteterna på maten som står i centrum. I historiens backspegel ser vi kanske fyrtiotalisterna som ett lyckligt mellanspel till deras föräldrars stela umgängesmönster och deras barns tendens att låta köksredskap, avancerade tillagningsprocesser och utläggningar om druvors mikroklimat ta tid och energi från måltiderna. Åtminstone om de tillhör den övre medelklass för vilken maten i åtminstone hundra år varit en av de viktigaste sociala markörerna.

Bland bokens övriga informanter, särskilt de som fötts på landsbygden, var matintresset mindre, en illustration så god som någon av att idén att mat skall vara en njutningsfylld hobby hänger samman både med klass och bostadsort och inte är så självklart som vi kan förledas att tro av livstilmagasinens reportage. Vad bokens tredje informantgrupp, de med utländskt ursprung, har för förhållningssätt till mat är svårare att få grepp om.

Kanske för att de i sig är en ännu mer heterogen grupp än de infödda fyrtiotalisterna och för att underlaget är något svagare i studien.

Som bok betraktad är *Fyrtiotalisterna och maten* ganska anspråkslös. Den tar inte i med den tunga teoretiska arsenalen, språket är inte akademiskt överlastat och formen känns tillkommen på en höft där olika typsnitt varvas utan någon synlig tanke bakom. Till en början kände jag mig rätt förvirrad av bokens blandning av intervjuцитat, recept, tips som förenklar vardagen och ibland också små sammanfattningar av begrepp och debatter. Men efter hand blev jag mer sympatiskt inställd. Bokens format både påminner om och förstärker bilden av fyrtiotalisternas förhållande till maten: det är inte så noga med formen, bara alla hänger med och vi har trevligt under tiden. Gott så.

Håkan Jönsson, Lund

Tidens termik. Hastighet och kulturell förändring. Anna Hagborg, Rebecka Lennartsson och Maria Vallström (red.). Boréa Bokförlag, Umeå 2009. 211s., ill. English summary. ISBN 978-91-89140-62-2.

Antologin *Tidens termik* är en vänbok skriven till professor Gösta Arvastson. Förordet är skrivet av Jonas Frykman, som ger sin personliga bild av Arvastson och hans akademiska gärning. Redaktörer för antologin är Anna Hagborg, Rebecka Lennartsson och Maria Vallström. De har vänt sig till fjorton etnologer med uppmaningen att fundera fritt utifrån temat hastighet och kulturell förändring. I inledningen görs inga definitioner eller begreppsutredningar av vad som menas med dessa teman, utan man väljer istället att ge en kort presentation av antologins olika kapitel. För att komma åt innebörden av de två temana får läsaren istället söka sig till antologins kapitel, grupperade i fyra delar vilka behandlar hastighet och stagnation, tid och ting, globala rörelser samt hastighet och tröghet hos kulturella förvandlingar.

I första delen, Långsamhetens lov – Hastighet och stagnation, inleder Mikael Vallström med kapitlet om vad den teknologiskt uppdrivna hastigheten betyder för den moderna människans ansvarstagande. Exemplet hämtas från den amerikanska miljardären Howard Hughes livsöde samt en dikt som författaren fått sig tillsänd via e-post och vars syfte är att läsaren skall donera pengar till cancersjuka barns behandlingar. Med dessa exempel förs ett filosofiskt resonemang om hur